

Utjecaj lutke na govorni razvoj djeteta

Reštegorac, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:358249>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE / ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ivana Reštegorac
UTJECAJ LUTKE NA RAZVOJ GOVORA KOD DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI
Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE / ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ivana Reštegorac
UTJECAJ LUTKE NA RAZVOJ GOVORA KOD DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI
Diplomski rad

Mentorica rada:
izv. prof. dr. sc. Marijana Županić Benić

Zagreb, srpanj 2024.

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

1. Uvod.....	1
2. Lutkarstvo.....	2
3. Lutkar	3
4. Lutka.....	4
5. Vrste lutaka.....	5
5.1. Ručne lutke.....	5
5.2. Lutke na štapu.....	7
5.3. Lutke na koncima.....	9
5.4. Ostale vrste lutaka.....	10
6. Uloga lutke u cjelovitom razvoju djeteta.....	13
7. Razvoj govora kod djece predškolske dobi.....	15
8. Primjer projekta poticanja govora djeteta putem ruske narodne priče „Kolibica“	18
8.1. Uloga prostorno-materijalnog konteksta kao preduvjet provođenja projekta.....	18
8.2. Preliminarna faza projekta – prikaz uvodnih aktivnosti.....	19
8.3. Razvojna faza projekta – dramatizacija lutkama.....	25
8.4. Dječje likovno stvaralaštvo.....	28
9. Zaključak.....	41
LITERATURA.....	42
PRILOG.....	44
POPIS SLIKA.....	46

SAŽETAK

Tema diplomskog rada jest utjecaj lutke na govorno-jezični razvoj. Često su djeca vezana uz svoje lutke, prve igračke. To je najbolje vidljivo pri upisu u vrtić, tj. u periodu prilagodbe, kada djeca u krizama čvrsto drže svoje lutke, a nerijetko im se obraćaju jer osjećaju sigurnost u komunikaciji s lutkama. Lutka u vrtiću ima za cilj upoznati dijete s novim sadržajem, ali i potaknuti ga na korištenje novih riječi. Danas smo svjedoci da djeca sve kasnije progovaraju te smo pozvani na sve načine potaknuti razvoj govora u djeteta. Kada jednom lutka postane dio skupine, ona postaje moćan alat kojim odgojitelji komunicira s djecom te im pomoću lutke može približiti bilo koju situaciju. Lutka pomaže djeci u razvoju i bogaćenju rječnika te uvođenju novih riječi. Pridonosi razvoju pozitivne slike o sebi te jačanju samopouzdanja.

U svrhu pisanja ovoga rada s djecom sam provela projekt čiji je cilj bio prikazati dobrobiti u radu s lutkama koje pomažu djetetu u razvoju govora. Odabrana je priča „Kolibica“ kao nastavak eTwinning projekta „Životinjsko carstvo“ u koji su djeca bila uključena prošle godine te je stoga tema vezana uz životinje djeci bliska. Zamišljeno je prikazati različite aktivnosti koje uključuju sve faze projekta, od pripreme pa do središnje aktivnosti, te uključuju lutku kao sredstvo poticanja razvoja govora i jezične komunikacije kod djece rane i predškolske dobi uključene u projekt.

Tijekom projekta djeci će biti ponuđene različite vrste lutaka kako bi se njihovi interesi razvijali u najboljem smjeru. Aktivnost je provedena u odgojnoj skupini „Vrapčić“, DV Sesvete. Djeca su starosti od 3 do 4 godine.

Ključne riječi: dijete, igra, lutka, razvoj govora

ABSTRACT

The topic of the thesis is the influence of the doll on speech and language development. Often are children attached to their dolls-first toys. We can see this best when enrolling in kindergarten, i.e. during the adaptations period when children hold their dolls tightly in crises, and often turn to them because they feel safe in communicating with dolls. The doll in the kindergarten aims to familiarize the child with with new content, but also encourage him to use new words. Today, we are witnessing that children start speaking later and later, and we are invited to encourage the development of the child's speech in all ways. Once the doll becomes part of the group, it becomes a powerful tool with which educators communicate with children and can bring any situation closer to them through a doll. The doll helps children in their development and vocabulary enrichment, introducing new words. It contributes to the development of a positive self-image and strengthening confidence. For the purpose of writing this, a project was done, goal of which was to show the benefits of working with dolls that help children develop speech. The chosen story was "Kolibica" as a continuation of the eTwinning project "Životinjsko carstvo" in which the children were included last year, and therefore the topic related to animals is very close to them. Idea behind it is to show different activities that include all phases of the project, from preparation to central activities and include a doll as a means of encouraging the development of speech and language communication of early and preschool age children, included in the project. During the project, children were offered different types of dolls to develop their own interests in the best direction. The activity was carried out in the educational group "Vrapčić" DV Sesvete. The children are 3 to 4 years old.

Key words: child, game, doll, speech development

1. Uvod

Tema ovoga diplomskog rada jest utjecaj lutke na razvoj govora kod djece rane i predškolske dobi. Smatram da je upotreba lutke u odgojno-obrazovnom radu vrlo bitna i da njezino korištenje ima višestruku dobrobit za dijete. Lutka pribavlja djetetu vrstu zaklona, ističe E. Majaron (2004.), iza kojega se ono može sakriti, preuzeti funkciju imaginarnog svijeta u kojem određuje pravila i traži načine za rješavanje svojih problema. Lutka može biti poticaj za lakše izražavanje emocija jer dijete kroz lutku „izgovara“ ono što misli, osjeća, trenutno proživljava. Lutka isto tako može omogućiti djeci da dožive različite životne situacije bez da ih prožive, pa tako iz igre mogu mnogo naučiti o stvarnom životu. Djeca u zajedničkim izvedbama, tj. lutkarskim improvizacijama razvijaju socijalne vještine: slušanje drugoga, prihvaćanje tuđih ideja, čekanje na red.

Tijekom godina rada primijetila sam da kod djece jezični razvoj znatno opada, tj. da djeca sve kasnije progovaraju, ali i imaju sve više jezičnih poteškoća. Korištenje lutke pomaže djeci u korištenju riječi, izmišljanju dijaloga, oblikovanju rečenica. E. Majaron ističe da u tim situacijama igre možemo vidjeti pravu moć lutke: vanjski izgled „sugerira“ izmišljanje odgovarajućeg glasa. To znači da potrebu za govornim izražavanjem pomažu i drugi vidovi kreativnosti. „Lutka može pjevati, govoriti vrlo čudne strane jezike, mijenjati riječi i izraze u skladu s novim događajima, ona daje mogućnost da se u razgovoru čuje i druga strana, može recitirati priče i pjesme kako su napisane ili ih prepričati s gledišta lika koji se pojavljuje u priči ili pjesmi. Lutka je često znatiželjna i voli postavljati pitanja...davati neke naputke, govoriti u dijalektu ili dječjem žargonu...“ (Majaron, 2004).

Nakon pregleda teorije ovim diplomskim radom nastojat ću pokazati primjer aktivnosti provedenih u vrtiću koje uključuju poticanje govora kod djece rane i predškolske dobi lutkom, a kao poticaj za lutkarske improvizacije upotrijebit će se ruska narodna priča „Kolibica“.

2. Lutkarstvo

Lutkarstvo je dio kazališne umjetnosti u kojem je lutka osnovno izražajno sredstvo. Lutku animira lutkar koji ostaje skriven iako to ne mora biti uvijek slučaj.

Lutkarstvo je grana scenske umjetnosti slična glumačkom kazalištu, samo što je kod lutkarstva nositelj radnje lutka. Lutka je mnogoznačan pojam koji podrazumijeva bilo koju figuru namijenjenu dječjoj igri: lutku igračku, modnu lutku, porculansku lutku, plastičnu lutku, scensku lutku i dr. Lutka je u lutkarstvu pokretna figura, odnosno scenska lutka namijenjena je lutkarskoj izvedbi na pozornici. Ona je temeljno izražajno sredstvo te umjetnosti (Županić Benić, 2009).

U Hrvatskoj se lutkarstvo razvijalo na sajmištima i u obiteljskim izvedbama, profesionalno tek između dvaju svjetskih ratova, i to najprije u Zagrebu (Teatar marioneta, osnovan 1920.), a zatim i u Splitu, Osijeku, Rijeci i Zadru, gdje su 1940-ih i 1950-ih osnivana lutkarska kazališta koja i danas djeluju, njegujući ipak pretežito repertoar namijenjen djeci, uz iznimke ambicioznijih pothvata na temelju svjetske i hrvatske baštine. Za razvoj raznovrsnih oblika i umjetničkih kontakata hrvatskoga lutkarstva osobito je važan godišnji zagrebački međunarodni lutkarski festival PIF, koji se održava od 1968., kada je započeo na esperantu, a s vremenom se posvetio izvornim predstavama hrvatskih i gostujućih ansambala. Od 1995. izlazi revija za lutkarsko kazalište *LuKa* (glavni urednik I. Mrduljaš, od 2006. Petra Mrduljaš).

3. Lutkar

Lutkar je osoba, tj. glumac koji oživljava lutku. Autorica Župnić Benić (2019) naglašava da ne može svaki glumac biti lutkar. Glumac lutkar prije svega treba poznavati svoj medij, tj. lutku, mora se vješto koristiti mehanizmom koji pokreće lutku, a s druge strane gestom, ritmičnošću, prilagođavanjem glasa liku te glumom doprinijeti uvjerljivosti života same lutke.

Postoji nekoliko načina pojavljivanja lutkara na sceni. Lutkari mogu biti vidljivi, ali odjeveni u crno, prekrivenih lica. Nedavno sam u kazalištu lutaka bila na predstavi gdje su glumci sjedili na stolicama s kotačima i na taj se način kretali po sceni. U toj predstavi pojavili su se i glumci koji su bili potpuno vidljivi te su svojim plesom, glumom i pokretima učinili svoj lik komičnim.

Lutkar koji sam kreira svoje lutke, oblikuje scenu, dodaje scenske elemente i ta se kreacija zbiva prema vlastitom viđenju umjetnosti lutkarstva te odabire vrste lutaka kojima daje prednost razlikuje se od glumca lutkara koji samo izvodi predstavu lutkom, a kreator lutaka nije on sam, što je čest slučaj u kazalištima lutaka (Županić Benić, 2019: 25).

Upravo animacija lutke – „oživljavanje“ nežive tvari umijećem glumca lutkara – određuje, prema Čečuku, bitnu različitost dvaju znakovnih sustava i „bitnu različitost njihovih dramaturgijskih osnova, čak i onda kad im je literarni (ili scenarijski) izvor isti“ (Čečuk 2009: 13).

4. Lutka

„Lutka zna što radi. Lutka je pametna. Lutka je savršena. Ona je uvijek samo ono što treba biti. U naš svijet bezdušnosti i dvoličnosti ona dovikuje: Ja sam jedina iskrena! Ja jedina stvarno imam dušu!“ (Paljetak, 2007: 8)

Uključivanje lutke u odgojno-obrazovni procesa može pružiti mnoge mogućnosti za kreativni pedagoški pristup. Lutka je mnogoznačan pojam koji podrazumijeva bilo koju figuru namijenjenu dječjoj igri: lutku igračku, modnu lutku, porculansku lutku, plastičnu lutku, scensku lutku i dr. Lutka je u lutkarstvu pokretna figura, odnosno scenska lutka namijenjena lutkarskoj izvedbi na pozornici. Ona je temeljno izražajno sredstvo te umjetnosti (Županić Benić, 2009: 7).

Prema Županić Benić (2009), lutkine mogućnosti svojom pojavnošću dosežu sfere u kojima su ispred samoga glumca, a teoretičar E. G. Craig također joj je na samom početku 20. stoljeća predvidio blistavu budućnost te ju nazvao i „nadmarionetom“.

U scenskoj umjetnosti i lutkarskom svijetu ne postoje granice – sve je dopušteno i sve se koristi. Pokrivka (1978) tvrdi da je to izmišljeni svijet satkan od najtananijeg prediva – fantazije. Scenska lutka vrši mnogo radnji koje joj nisu svojstvene u stvarnosti: ona leti, smije se, priča, misli i osjeća.

Prema Ivon (2010), iskustva s upotrebom lutke u dječjem vrtiću i školi pokazuju da je lutka izvrsno sredstvo za motivaciju, snažan poticaj za bogaćenje djetetova emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja. Uključivanje lutke u ostvarenje odgojno-obrazovnog procesa može pružiti mnoštvo mogućnosti za pedagoški kreativan pristup. Lutka kao vizualno, taktilno i čujno sredstvo potaknut će djetetovu osjetljivost za poticaje iz okoline te komunikaciju s odgojiteljem i vršnjacima.

5. Vrste lutaka

Scenske lutke dijele se na lutke marionete i ručne lutke. Ručne lutke predstavljaju ginjol lutke i javajke. Postoje još specifične ručne lutke: zijevalice, gigantske, mimičke lutke, plošne i lutke sjena. U specifične lutke ubrajaju se i lutke sjena, koje su prije otkrića filma bile „kolor film“ jer se njima manipulira iza bijelog osvijetljenog platna na kojem izgledaju kao da su oživljene (Pokrivka, 1978).

Postoje brojne podjele lutaka. Za potrebe ovoga rada rabit će se podjela autorice Županić Benić.

Prema Županić Benić (2009), lutke se mogu podijeliti prema načinu pokretanja (rukom, štapom ili koncima), odnosno dijele se na: ručne lutke (ginjol i zijevalica), lutke na štapu (javajke, lutke za kazalište sjena i plošne lutke) te lutke na koncima (marionete). Mogu se podijeliti i prema poziciji s koje animiraju, pa se tako razlikuju one animirane odozdo (ručne i štapne lutke) i odozgo (marionete na koncima i marionete na žici).

5.1. Ručne lutke

Ginjol

Ginjol ili izvorno franc. *Guignol* danas je kod nas sinonim za ručnu lutku, no iza tog imena krije se „običan“ mali lutak navučen na ruku animatora, okrugle glave, velikih očiju, crvenih obraza, prćastog nosa i široka osmijeha. Podrijetlom je Francuz, rođen je u Lyonu, a kreirao ga je Laurent Mourguet (Županić Benić, 2009).

Ginjol lutka je jednostavna, ima glavu, a tijelo čini košuljica preko koje se najčešće navlači kostim lutke. Ginjol lutke obično nemaju noge, ali ako ih slučajno imaju, prebacuju se preko paravana prema publici, dok ruka ulazi u tijelo u predjelu struka.

Glava ginjol lutke može se napraviti od različitih materijala, poput drva, papira, tkanine i sl. Djeca jako vole ginjol lutke jer kada je žele oživjeti animacijom, mogu je kontrolirati i nesputano se uživjeti u predstavu s njom.

Slika 1. Lutkarska predstava s ginjol lutkama

(izvor: <https://domkkv.hr/hrvatska-poruka-povodom-svjetskog-dana-lutkarstva-21-ozujka/>;

preuzeto: 12. 5. 2024.)

Zijevalice

Poput ginjol lutke, zijevalica je ručna lutka koja se animira navlačenjem na ruku, no njezina čarolija leži u tome što lutkarove ruke otvaraju i zatvaraju lutkina usta. Upotrebljava se kada je najizraženiji govor karaktera ili kada govor (riječ, pjesma) nosi najveću poruku. Raspon složenosti te vrste lutaka vrlo je širok i kreće se od najjednostavnijih zijevalica, načinjenih od čarape s našivenim gumbima umjesto očiju koje se pojavljuju iza paravana, pa sve do vrlo složenih lutaka, namijenjenih televizijskoj i filmskoj produkciji (Županić BeniĆ, 2009).

Lutka zijevalica nastala je u želji da se što karikiranije oponaša čovjek ili životinja. Naglašenim gibanjem čeljusti podsjeća na otvaranje usta kod čovjeka ili na otvaranje i zatvaranje njuške kod životinjskog lika (Varl, 2001).

Lutke zijevalice također se mogu izraditi od raznih materijala. Najjednostavnije zijevalice izrađene su od čarape te su kao takve vrlo pogodne za izradu i razne aktivnosti s djecom predškolske dobi. Oči mogu biti izrađene od raznih materijala, poput dugmadi, ping-pong loptica, spužve i sl. Županić BeniĆ (2009) navodi da je glava lutke zijevalice napravljena tako da su na njoj najizraženija usta te je njima sve podređeno. Otvaranjem i zatvaranjem usta lutka djeluje kao da zaista govori, pjeva, smije se i sl. Često se lutkama zijevalicama stavljaju razni rekviziti u usta koje lutka može ugrijeti, progutati, ispljunuti, plaziti jezik i tako iskazivati neke komične situacije.

Lutke za prst

Prema Županić BeniĆ (2009), lutke za prst vrlo su važne iako su vrlo male i jednostavne. One se mogu izraditi u vrlo kratkom vremenu, a djeca na taj način mogu raditi svoje likove i smišljati svoje male improvizacije. Za izradu se može koristiti filc tkanina, papir, prsti od starih rukavica itd.

Lutke na prstima animiraju se tako da se na prste ruke nataknu male lutke – tako je moguće imati više likova na manje prostora i s manje animatora. Lutke za prst vrlo su praktične i jednostavne za igru u predškolskom odgoju. Male glave stavljaju se na kažiprst. Lutkinu glavu dijete može samo nacrtati na tvrdi papir, izrezati je i na stražnjoj strani zalijepiti tuljac od papira u koji se kasnije stavi prst (Varl, 2000).

Slika 2. Improvizacija lutkama za prste

(izvor: <https://www.cmosc.org/how-to-make-post-it-finger-puppets/>; preuzeto: 12. 5.

2024.)

5.2. Lutke na štapu

Javajke

Ovoj vrsti lutaka pripadaju sve lutke koje se pokreću pomoću štapa i žica. Ona je dobar početak za sve one koji se žele baviti lutkarskom animacijom jer ne podliježe velikom broju pravila, a mogućnosti animacije su mnogobrojne, tvrdi Županić BeniĆ (2009).

Javajka je dobila ime po otoku Javi, s kojega potječe. Tamo je poznata pod imenom Wayang golek.

Pokrivka (1978) navodi kako lutka javajka predstavlja jednu od najljepših i najneobičnijih manifestacija azijske kulture. Kod nas je zadržala samo tehniku animiranja. Originalna lutka „vajang“ izrađena je od drva te joj dugačak štap prolazi kroz tijelo i pokreće glavu lutke. Ruke imaju zglobove u ramenu, laktu, šakama i pokreću se pomoću dvaju štapova pričvršćenih za šake.

Slika 3. Javajka

(izvor: <https://allaboutindonesiaraya.blogspot.com/2011/12/wayang-golek-amazing-puppet-art-show.html>; preuzeto: 12. 5. 2024.)

Lutke za kazalište sjena

Lutke sjene su figure priljubljene uz bijelo platno, pokretane rukom ili žicom, koje se pod svjetlom ocrtavaju na drugoj strani platna kao figure u prirodnom pokretu i na taj način izgledaju kao da su oživljene. Oblikovanje lutaka i dojam koji ostavlja cjelokupna igra tim sjenama ima veliku umjetničku vrijednost. Prema autoru Majaron (2004), sjene ostavljaju nestvaran i poetičan dojam, pa mogu pomoći djeci da prebrode razne vrste strahova.

Županić BeniĆ (2009) navodi da je lutka sjena iluzija koju stvara svjetlost. Ona nikad nije vidljiva kao objekt, nego samo kao sjena. Kao predmet ne oponaša živo biće, već oponaša sjenu živog bića ili predmeta. Lutke sjene spoj su više elemenata koji zajedno djeluju. Oblik lutke upotpunjen je kombinacijom svjetla i platna, odnosno ekrana na kojem se projiciraju sjene, čime se dobiva doživljaj ljepote lutke. Najjednostavniji oblik toga lutkarskog izraza jest igra sjena naših ruku na zidu. Takva igra vrlo je jednostavna jer sve što je potrebno za njezinu

izvedbu jesu ruke, izvor svjetlosti i platno.

Kao izvor svjetla nekada davno koristilo se svjetlo svijeća i uljnih lampi, a danas se koriste reflektori, žarulje i sl. Svjetlo daje poseban ugođaj predstavi i stvara određeni ugođaj lutkama. U novije vrijeme svjetlost se boja različitim filtrima u boji koji se stavljaju ispred samog reflektora. Prema Županić Benić (2009), lutke sjene mogu se animirati na tri načina mehaničkog pokretanja. Tako se razlikuju: sjene animirane odozdo, sa strane i odostraga.

Slika 4. Kazalište sjena

(izvor: <https://www.laboratorijzabave.hr/kazaliste-sjena-grubzon/>; preuzeto: 12. 5. 2024.)

Plošne lutke

Ova vrsta lutaka najčešće se koristi u radu u dječjem vrtiću, jer je vrlo jednostavna za izradu, a materijal, najčešće karton, dostupan je i njime je lako manipulirati.

Sve plošne lutke su dvodimenzionalne, odnosno nemaju bočnu masu te se ne mogu kretati na pozornici. Ipak, ako se oslikaju s obje strane, mogućnosti animacije i igre na sceni su veće, a mogu se izraditi bez pokretljivih dijelova, s djelomično pokretljivim dijelovima ili pak s gibljivim spojevima (Vukonić-Žunić i Delaš, 2006).

Autor Majaron (2004) navodi da su plošne lutke važne za poboljšanje vizualne senzibilnosti i orijentacije u prostoru – prenošenje crteža u pokret u odnosu na neku drugu animiranu formu.

Slika 5. Igra plošnim lutkama

(izvor: <https://knjiznica-bjelovar.hr/obavijesti/plosne-lutke-otkrivaju-zanimljivosti-andersenovih-i-grimmovih-bajki/>; preuzeto: 12. 5. 2024.)

5.3. Lutke na koncima

Marionete

Prema Županić Benić (2009), marioneta se obično sastoji od triju osnovnih elemenata: tijela lutke, mehanizma za kontrolu, odnosno animaciju i niti konaca pričvršćenih na kontrolni mehanizam i dijelove lutke. Ona je mobilna figura čiji se mehanizam pokreće/oživljava pomoću konaca.

Prednosti tih lutaka jesu pokretljivost i fleksibilnost. Njima se mogu izvesti vrlo složeni pokreti i radnje jer je pokretan svaki dio tijela. Zglobovi se nalaze baš tamo gdje je to potrebno (kao kod čovjeka). Svaki konac više pridonosi većem pokretanju lutke.

Nedostaci tih lutaka jesu u tome što jedan izvođač ne može izvesti više od jednoga lika istovremeno; izrada je vrlo zahtjevna i složena, ali i animacija marionetama vrlo je teška.

„Animirane su sa šipkom koja ide od glave, a noge i ruke su dugim vježbanjem na principu inercije postigle pokrete koji su slični hodu. S vremenom su te lutke dobivale konce za animaciju ruku i nogu. Stvoren je tzv. kontrolnik, drveni nosač za koji su privezani konci. U profesionalnom kazalištu marioneta može imati i trideset konaca.“ (Pokrivka, 1991: 11)

Slika 6. Predstava s marionetama

(izvor: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Marioneta>; preuzeto: 12. 5. 2024.)

5.4. Ostale vrste lutaka

Bunraku-lutke

Prema Županić Benić (2009), posebnost u lutkarstvu jesu japanske bunraku-lutke koje su ime dobile po japanskom lutkaru Uemuri Bunrakuenu, koji je djelovao u 18 stoljeću. One su jedinstvene po načinu animacije. Bunraku-lutku čine glava, tijelo, ruke i noge. Posebnost je tih lutaka prije svega u načinu na koji je konstruirana glava, koja je jedinstveni mehanizam, vrlo precizan i realističan. Lutka može otvarati i zatvarati kapke, pomicati oko lijevo-desno i gore-dolje, pomicati obrve gore-dolje i zatvarati i otvarati usta, a može čak imati i jezik koji izlazi iz usta.

Lutka je veličine pola čovjeka do dvije trećine, pa će takvu lutku teško animirati samo jedan lutkar, stoga su za animaciju potrebna čak tri lutkara. Kao što je prikazano na slici, lutkari su cijeli obučeni u crno; otkrivena je samo glava glavnog animatora.

Bunraku-lutke oslikavaju japansku tradiciju i tema predstava obično oslikava prošlost Japana, odnosno doba samuraja (Županić Benić, 2009).

Slika 7. Bunraku-lutka

(izvor: <https://www.teatar.hr/90314/bunraku-lutke/>; preuzeto: 14. 3. 2024.)

Velike ili gigantske lutke

Gigantska lutka nastaje kada glumac odvoji masku od svoga lica i stavi je na štap. Tada maska postaje lutka jer je odvojena od glumčeva tijela i osvaja prostor pokretom svojstvenim samo sebi. Gigantske lutke jedinstvene su po svojoj veličini jer ih ona izdvaja iz prostornog okruženja. Vidljive su, zamijećene, zastrašujuće, uveseljavajuće. Ovisno o veličini, može ih pokretati jedna osoba ili više ljudi (Županić Benić, 2009).

Gigantske lutke specifične su jer ih najčešće vidimo u uličnim povorkama te ih nije uobičajeno vidjeti u predstavama. Karakteristično za njih jest njihovo pojavljivanje samo po sebi, njihov pokret i veličina.

Slika 8. Velike ili gigantske lutke

(izvor: <https://www.vecernji.hr/kultura/divovske-lutke-najavile-uzbudljivi-lutkarski-festival-i-predstavu-na-splavi-1589585>; preuzeto: 14. 3. 2024.)

Bauhaus i lutka

Prema Županić Benić (2009), bauhaus je avangardni umjetnički pravac koji se pojavio u svim granama umjetnosti, pa tako nije zaobišao ni lutkarstvo. Naime, unutar spomenutog pravca dolazi do promjene dotad uvriježenog stava da lutka mora oponašati živo biće. Zamjenjuje ga sada potpuno nova težnja da lutkar, animator, izgleda kao lutka. Ta ideja javlja se u bauhausu, točnije u *Ballettu* Oskara Schlemmera, u kojem balet plešu automati. Na plesače je pričvršćen kostim geometrijskih zakonitosti koji im ograničava kretanje i nameće jednu vrstu pokreta koji ponavlja u određenom ritmu, poput automata.

Slika 9. Bauhaus lutke

(izvor: <https://voxfeminae.net/feministyle/zene-koje-su-obiljezile-bauhaus/>; preuzeto: 14. 3. 2024.)

Crno kazalište

Ono što je posebno za crno kazalište jest potpuno zamračena pozornica, animatori su odjeveni u crno, a lutke se animiraju pomoću štapova. Svjetlo je jako bitno u predstavama crnog kazališta, a upotrebljava se ultraljubičasto svjetlo koje se stavlja između publike i pozornice.

U suvremenijoj inačici crno kazalište nastaje pokretanjem reflektirajućih objekata koji su bijeli ili prebojani fluorescentnom bojom kako bi osvijetljeni UV svjetlom bili vidljivi u mraku (Županić Benić, 2009).

S obzirom na to da tehnika crnog kazališta može djelovati poput čarolije, njome se koristi kada se želi da lutke nestaju s pozornice na neuobičajen način ili kada se želi stvoriti iluzija u predstavi.

Prema autorici Županić Benić (2009), lutkom u crnom kazalištu može biti sve: dio tijela animatora ili bilo kakav predmet, bez obzira na to radi li se o nečemu dvodimenzionalnom ili trodimenzionalnom.

Slika 10. Crno kazalište

(izvor: <https://www.teatar.hr/107261/crno-kazaliste/>; preuzeto: 14. 3. 2024.)

Kazalište predmeta i kazalište materijala

Karakteristično za ovu vrstu kazališta jest da sve može postati lutka. Važno je da se predmetu da „život“. Glumac može upotrijebiti jabuku ili telefon te mu dati svrhu i „život“, pa predmet postaje lutka koja priča priču. Ta vrsta kazališta daje beskrajne mogućnosti baš u svojoj jednostavnosti.

Slika 11. Kazalište predmeta i kazalište materijala

(izvor: <https://www.contempupuppetry.eu/aktualno/o-kazalistu-predmeta-citav-svijet-je-ready-made-kazaliste/>; preuzeto: 14. 3. 2024.)

6. Uloga lutke u cjelovitom razvoju djece

„Igre sa scenskom lutkom ogledalo su govornog izraza predškolskog djeteta i istinski pridonose razvoju govora.“ (Glibo, 2000: 118) Dijete oživljava lutku, daje joj glas, a time ona potiče verbalno stvaralaštvo i kreativnost u djeteta. Ono se upušta u stvaranje, građenje i traženje novih jezičnih rješenja, a to dovodi do toga da se dijete ne igra samo lutkom, već i jezikom. Tako dijete dolazi u priliku stvaranja različitih jezičnih konstrukcija, monologa i dijaloga, glasovnih igri, izmišljanja novih riječi, formi, slogova, melodioznosti stihova, stvara rime, ponavlja već usvojene izraze i na taj način razvija estetsku komponentu jezika. „U igri sa scenskom lutkom dijete je stimulirano da riječ, rečenicu, visinu glasa, intenzitet i tempo govora dovede u sklad s onime što misli i osjeća.“ (Glibo, 2000: 119)

Verbalnom i glasovnom animacijom lutke djeca bogate svoj rječnik, uče razumijevati simboličku vrijednost znakova i neverbalnu komunikaciju. Kao inspiracija za govorno stvaralaštvo idealne su pjesmice, brzalice, zagonetke, izmišljeni izrazi, strani jezik, prepričavanje priča koje djeca rado upotrebljavaju pri igri s lutkom. U vrtiću, poticanjem dječje igre lutkama, razgovorom s djecom preko lutaka u različitim situacijama te dramatizacijom s lutkama u lutkarskim predstavama potiče se ekspresivna i imaginativna upotreba govora djece (Ivon, 2010).

Autor Majaron (2004) navodi da scenska lutka može potaknuti djetetov misaoni i emocionalni svijet te time omogućuje djetetu da riječima izrazi svoj sve bogatiji i složeniji doživljaj svijeta. Igre sa scenskim lutkama po svom su karakteru, kao što znamo, govorne igre. Dijete se u tim igrama služi jezičnim simbolima kao sredstvom izražavanja misli i osjećaja. Jedan od najvažnijih koraka u djetetovu napredovanju jest otkrivanje načina komunikacije. Komuniciranje simboličkim jezikom (verbalnim i neverbalnim) može biti pravo rješenje za poboljšanje komunikacije između odgojitelja i djeteta.

Da bi se izbjegle stresne situacije u svakodnevnim odnosima, možemo uvesti lutku zbog bolje dvosmjerne komunikacije između djece i njihovih „važnih osoba“: od odrasle osobe s lutkom u rukama pa do djeteta koje se lutkom obraća odrasloj osobi. Mišljenje lutke nije nužno onakvo kakvo bi željela odrasla osoba. Te „razmjene mišljenja“ izvor su beskrajnih mogućnosti sugeriranja djetetu iskustva i znanja o svijetu. Mišljenje lutke bit će prihvaćeno s više oduševljenja nego odgojiteljevo jer je lutka autoritet po djetetovu izboru, a ne „dodijeljeni autoritet“. Dijete lutki može pričati o svojim problemima i ponovno uspostaviti simboličku komunikaciju sa svojom okolinom. Lutka može omogućiti emocionalnu reakciju koja je neovisna o riječima. Na taj način lutka više ne služi samo za pripremanje predstave ili

kao motivacija u radu, već može postati magična snaga u rukama odgojitelja i djece koja potiče kognitivni, socijalni i emocionalni rast (Majaron i Kroflin, 2004).

7. Razvoj govora kod djece predškolske dobi

Govor je prirodna sposobnost čovjeka da se sporazumijeva, šalje i vraća misli i poruke pomoću artikuliranih glasova koji oblikuju riječi i rečenice.¹

Govor predstavlja način komunikacije uz pomoć određenog sustava simbola, stoga da bi dijete moglo učiti govor, najprije mora razviti sposobnost razumijevanja simbola. Isto tako, preduvjet razvoja govora jest i fiziološka zrelost djetetova živčanog sustava te proces socijalizacije. Dijete postupno uči koristiti se govorom osoba koje ga okružuju, odnosno trudi se proizvesti što sličniji zvuk onom koji čuje. Tako dijete uči ponavljati, odnosno izgovarati pojedine riječi poslije druge osobe (Nikolić, 1996).

Starc i sur. (2004) navode kako se prema E. H. Lennenbergu, kojeg opisuje Rathus (2001), kritični period u kojem djeca započinju govoriti nalazi u rasponu od 18. do 24. mjeseca poslije rođenja.

Govorni se razvoj može podijeliti na dva osnovna razdoblja, a to su predverbalno i verbalno razdoblje.

Predverbalnim se razdobljem podrazumijeva period od rođenja pa do izgovaranja prve smislene riječi. Uredan predverbalni razvoj preduvjet je za kasniji govorno-jezični razvoj djeteta (Posokhova, 2008), a prve riječi najčešće se javljaju između 12. i 18. mjeseca (Starc i sur., 2010). Ne smijemo zaboraviti kako se govor razvija upravo slušanjem (Posokhova, 2008), stoga je važno razgovarati sa svojim djetetom od prvoga dana jer upravo tako ono najviše uči i počinje uspostavljati slušnu kontrolu nad glasovima koje spontano proizvodi. Najprije stječe kontrolu nad intenzitetom glasa (oko 2. mjeseca), zatim kontrolu nad visinom glasa (tijekom 3. i 4. mjeseca) te oko 5. mjeseca uspostavlja kontrolu nad izgovorom glasovnih frekvencija (Starc i sur., 2004, prema Vasta i sur., 1997).

Verbalno razdoblje počinje između 12. i 18. mjeseca ili, prema nekim autorima, između 10. i 15. mjeseca. Starc i sur. (2004) navode da su prve riječi obično dvosložne, po vrsti imenice, a po sadržaju mogu činiti cijele iskaze uz mijenjanje značenja, ovisno o situaciji u kojoj su korištene. To su tzv. *holofraze*, prema engleskom – rečenice od jedne riječi. Uz geste i mimiku te kvalitetu izgovora (intonacija), u poznatoj situaciji dijete i samim holofrazama vrlo uspješno komunicira s okolinom.

¹ https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFZuXRQ%3D

Tablica 1. Kalendar jezično-govornog razvoja za djecu od 3. do 4. godine života i od 4. do 5. godine života, prema Andrešić i suradnici (2009)

DOB DJETETA	UREDAN JEZIČNO-GOVORNI RAZVOJ	SIMPTOMI USPORENOG RAZVOJA
3 – 4 godine	✓ koristi rečenicu od 3-4 riječi ✓ ponavlja pitanja <i>zašto, kada, što ako</i> ✓ koristi se zamjenicama ✓ povezano govori o stvarima koje su se dogodile ✓ priča kraće priče, komentira događanja ✓ zna svoje ime, godine i spol ✓ odgovara na uputu koja uključuje tri radnje, npr. „idi u sobu, nađi loptu i donesi je“ ✓ s 4 godine prepoznaje osnovne boje ✓ prilagođava svoj govor kada razgovara s mlađima od sebe ✓ „čita“ slikovnice ✓ sluša priče oko 10 minuta ✓ uključuje se u duži dijalog ✓ zna igrati ulogu druge osobe u igri ✓ traži dopuštenje ✓ objašnjava kada ga sugovornik ne razumije	✓ rječnik je siromašan ✓ ne izgovara većinu glasova ✓ okolina ga ne razumije ✓ ne razumije dvostruke i trostruke upute ✓ ne koristi se govorom za rješavanje problema ✓ nema interakcije s drugom djecom
	✓ priča duge priče	✓ ima mali fond riječi kojima se koristi

4 – 5 godina	✓ odgovara prikladno na pitanja <i>koliko, kako...</i> ✓ pita za značenje riječi ✓ mehanički broji do 10, s pokazivanjem do 5 ✓ koristi se rečenicom od 4 do 6 riječi ✓ koristi se svim vrstama riječi gramatički pravilno ✓ identificira dijelove koji nedostaju ✓ imenuje krug i trokut	✓ rečenica je jednostavne strukture ✓ prisutne su česte gramatičke pogreške ✓ izostavlja glasove ✓ ne razumije značenje riječi ✓ ne poznaje boje ✓ ne razumije i ne koristi se prijedlozima koji označavaju prostorne odnose ✓ dijete se povlači i osamljuje, siromašna je interakcija s okolinom

8. Primjer projekta poticanja govora djeteta putem ruske narodne priče „Kolibica“

8.1. Uloga prostorno-materijalnog konteksta kao preduvjet za provođenje projekta

Kada stupimo u određeni vrtić, zamijetit ćemo fizički namještaj prilagođen uzrastu djece, različito obojene i ukrašene zidove i različit broj igraćaka odvojenih po manjim centrima unutar prostorija vrtića. U centrima su materijali za određen oblik aktivnosti, tako da samim svojim smještajem osiguravaju da djeca znaju čemu pojedini materijal služi i kako se njime koristi (Ivanušec, 2021). Postoje različiti tipovi igraćaka koji ovise o vrsti igre i služe pobuđivanju dječjeg interesa. Centri ili kutići za igranje i aktivnosti trebaju sadržavati igračke i biti tako uređeni da bude dječji interes samim pogledom prema centru. Materijal se mijenja u centrima, a s obzirom na djetetove potrebe i interese, stvara se tzv. „stimulativno okruženje“ (Slunjski, 2011: 29). Takvo okruženje potiče dijete na slobodno istraživanje, stjecanje iskustava i znanja. U suprotnom, kada su djeca postavljena u oskudnu okolinu, može doći do regresije u dječjem razvoju. Zadaci i materijali trebali bi biti prilagođeni, tako da nisu ni prelagani ni prezahtjevni za dijete, pa je dobro da djeca na raspolaganju imaju raznovrsne materijale i zadatke različite težine (Budisavljević, 2015; Miljak, 2015).

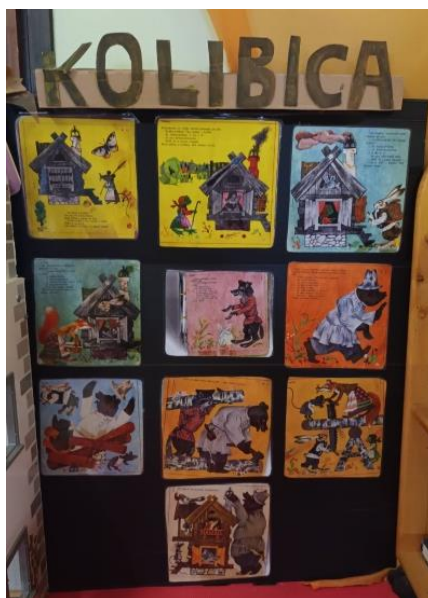
Prostor u kojem su osjetila pobuđena na istraživanje i učenje jest „multisenzoričko okruženje“ (Budisavljević, 2015: 27). U takvu prostoru djeci se treba pružiti mogućnost pobuđivanja: „istraživanja logičkih, matematičkih i fizikalnih fenomena, različitih mogućnosti organizacije prostora i rješavanje fizikalnih problema, zvukova, tonova, melodije i glazbe, prirode i prirodnih fenomena, govorno-komunikacijsko okruženja, likovnog i drugog kreativnog izražavanja.“ (Budisavljević, 2015: 27)

Dramsko-scenski kutić dio je sobe dnevnog boravka, a ima zadaću poticati djetetove kreativne sposobnosti, poticati djetetove vrijednosti duhovnih i materijalnih proizvoda kao što su pjesma, glas, slika, likovni rad, govorna ostvarenja. Prema Kurikulumu za vrtiće, dramski centar sadrži lutke, odjeću, namještaj, kuhinjske potrepštine. Trebao bi biti smješten u kut sobe dnevnog boravka jer je to mjesto koje nije prometno i djeca se mogu igrati bez ometanja. Često se smješta uz centar građenja jer su oba centra vrlo aktivna i bučna, a djeca često kombiniraju igre. Na primjer, uzimaju drvene kocke i lutke kojima grade.

Možda i najvažniji zadatak dramsko-scenskog kutića jest razvijanje umjetničkih sposobnosti kao što su osjećaj za prostorne odnose, sposobnost izražavanja vlastitih doživljaja i osjećaja.

Slika 12. Dramsko-scenski kutić u sobi dnevnog boravka
(izvor: Ivana Reštegorac)

Slika 13. Prikaz slikovnice „Kolibica“ u dramsko-scenskom kutiću
(izvor: Ivana Reštegorac)

8.2. Preliminarna faza projekta – prikaz uvodnih aktivnosti

Kao i inače u svakodnevnom radu, sve aktivnosti koje provodimo s djecom moraju biti provedene na način da potiču cjelokupni razvoj djece.

Kod tjelesnog i psihomotornog razvoja poticala sam razvoj spretnosti ruku; djeca su vježbala i usavršavala koordinaciju ruku i očiju, razvijala grafomotoriku te razvijala finu motoriku putem manipuliranja različitim predmetima. Svim tim aktivnostima zadovoljili smo djetetovu osnovnu potrebu za kretanjem.

Socioemocionalni razvoj poticala sam podržavanjem samostalnosti pri odabiru materijala i aktivnosti, poticala sam razvoj pozitivnih emocija, podržavala vedro raspoloženje te stvarala uvjete za dobru komunikaciju među djecom i između odgojitelja i djeteta.

Kod spoznajnog razvoja poticala sam logičko mišljenje i zaključivanje, pažnju, razvoj prostorne orijentacije (kretanje, snalaženje gore-dolje, ispred-iza). Uočavanjem i svrstavanjem po kvaliteti materijala (grubo-mekano) poticala sam razvoj vizualne percepcije. Djeca su istraživala životinje te povezivala njihova prirodna staništa s našim (ljudskim) kućama. Sva ta istraživanja i stečene spoznaje pomažu djeci u boljem razumijevanju priče.

Govor i komunikaciju poticali smo na razini „dijete – dijete“ te „odgojitelj – dijete“. Poticala sam suradnju među djecom te razvoj njihovih govornih vještina putem smislenog pričanja priče i opisivanja. Djeca su razvijala vještine slušanja i razgovaranja te razumijevanja govornog sadržaja.

Pomoću slikovnice, dramatizacije lutkama, ali i slušanjem audiopriče stavljen je naglasak na to da se priča može ispričati pomoću različitih medija, a taj doživljaj potaknuo je djecu da i ona sama ispričaju priču na svoj način te izrade svoje lutke.

Pika slike „Kolibica“

Ovom igrom djeca otkrivaju nove načine slaganja. Ovom aktivnošću potičemo finu motoriku, koordinaciju „oko – ruka“, uzorkovanje te snalaženje i pozicioniranje na podlozi.

Slika 14. Slobodna igra izrade kolibice
(izvor: Ivana Reštegorac)

Vježba motorike pretvorena je u zanimljivu igru, pa je i mlađa djeca često uzimaju te se s njom igraju. Dječaci J. N. (3,5 godina) i M. V. (4,3 godine) često uzimaju igru te slažu „kuću“.

„Treba biti velika da medo može ući.“ J. N.

„Samo vrata moraju biti velika da uđe kroz vrata.“ M. V.

Poveži sliku i sjenu „Životinje“

Aktivnost kojom potičemo uočavanje sličnosti i razlike između likova i sjena te finu motoriku i koordinaciju „oko – ruka“.

Slika 15. Igra povezivanja sjene i slike

(izvor: Ivana Reštegorac)

Bojanje zadanih oblika „Kolibica“

Iako mnogi stručnjaci tvrde da bojanje ograničava kreativnost i slobodu djeteta, smatram da bojanje ima svojih dobiti i da utječe na cjelokupni razvoj djeteta.

Slika 16. Likovna aktivnost bojanja zadanih oblika

(izvor: Ivana Reštegorac)

Bojanjem se razvijaju i usavršavaju vještine fine motorike. Djeca uče imenovati i razlikovati boje. Ako se od djeteta ne traži da realno oboji zadane crteže, već po vlastitoj želji i odluci, potiče se kreativnost, pri čemu dijete ima mogućnost na papiru prikazati svoj svijet mašte. Bojanke zahtijevaju poštivanje određenih pravila i strukture (bojanje unutar linija, određene boje), uče disciplini, samokontroli, koncentraciji, preciznosti. U slučaju uspješnog izvršavanja

zadatka (bojanja prema predlošku ili zadanim uputama), izaziva se osjećaj uspjeha, zadovoljstva te razvija samopouzdanje i pozitivna slika o sebi.

U ovu aktivnost više se uključuju djevojčice, iako im se i dječaci pridružuju. Ulaze u međusobnu komunikaciju prisjećajući se slikovnice i izgleda kolibice koja je tamo prikazana.

Aktivnost spontano prelazi u crtanje životinja jer se djeca imaju potrebu izraziti na svoj način. Iznose i neka vlastita iskustva; npr. djevojčica J. B. (4,5 godina) koja prepričava doživljaj šetnje s ocem uz kvartovski potok gdje je vidjela žabu te upozorava drugu djevojčicu, S. Š. (4,2 godine), da uzme drugu bojicu jer „žaba je malo prljava“.

Dječak M. Č. (4,5 godina) traži da mu pokažem kako izgleda miš jer bi on sam nacrtao miša.

Programiranje „Pomozi mi doći do kolibice“

Djeca putem ovoga didaktičkog materijala uče osnove programiranja te razvijaju svoje logičko razmišljanje, finu motoričku sposobnost, komunikacijske vještine, prostornu orijentaciju, pažnju, pamćenje i kreativnost.

Slika 17. Igra programiranja
(izvor: Ivana Reštegorac)

Djeca imaju zadatak složiti put od livade do kolibice koristeći se strelicama, pri čemu trebaju izbjegavati polje na kojima se nalazi X. Dječak R. J. M. (4,8 godina) bez upute slaže put bez greške. U razgovoru s njim doznajem da je on takvu igru igrao kod logopeda. Iskoristila sam njegovo znanje te ga poticala da bude pomagač drugoj djeci te im objasni kako se to radi. Dječak je prvo bio malo suzdržan jer ima govornih poteškoća, ali ono što me oduševilo jest činjenica da su ga djeca pozorno slušala i ispitivala, dok je on sa svakim njihovim pitanjem dobivao sve više samopouzdanja te je i sam u jednom trenutku pozvao dječaka J. N. da dođe i da mu pokaže igru. Dječak nakon toga više komunicira s drugom djecom, ali i s nama odgojiteljima.

Parne slike „Životinje“

Dio djece za svoju aktivnost bira parne slike, čime potiču razvoj pamćenja te međusobnu suradnju.

Slika 18. Igra parnim slikama
(izvor: Ivana Reštegorac)

Parne kartice djeci su ponuđene s ciljem razvoja sposobnosti pamćenja. Jednostavna i zabavna igra koja djeci pruža priliku da potaknu proces socijalizacije. Počeli smo s manjim setovima kartica dok djeca nisu postala vještija, a zatim smo povećavali broj parova. Mlađa djeca malo teže pamte mjesta. Na slici vidimo dječaka koji je poprilično zbunjen igrom, ali mu djevojčica pomaže i objašnjava kako se igra ta igra.

Slagarice „Životinje“

Slagaricama potičemo razvoj logičkog razmišljanja, koje pomaže u rješavanju problemskih zadataka ili situacija koje uključuju međusobno povezivanje informacija.

Slika 19. Slaganje brojevnih slagarica
(izvor: Ivana Reštegorac)

Slagarica prikazuje kolibu na livadi i odličan je poticaj za komunikaciju. Kada uzimaju slagaricu, djeca su najčešće sama i to je bila prilika za mene da provedem individualni rad s djetetom te potičem socioemocionalni razvoj te razvoj vještina slušanja i prepričavanja. Djeca putem brojeva razvijaju početne matematičke pojmove. Pri slaganju ih poticajnim pitanjima motiviram na komunikaciju, prepričavanje priče, ali i razgovor o tome gdje životinje žive, što jedu, kako se kreću.

Spoji dijelove životinja „Životinje“

Aktivnost potiče spoznajni razvoj, logičko razmišljanje te razvoj govora. Aktivnost je prvenstveno bila namijenjena mlađoj djeci jer u skupini imam djecu u 3. i 4. godini života. Dok sam s njima provodila individualni rad te ih poticala na govor, u igru su se uključili i stariji dječaci, koji su tu igru pretvorili u natjecateljsku. Natjecali su se tko će složiti više životinja. U igri razgovaraju o boji, veličini životinja, ali i uočavaju da su od svake životinje po dvije slagarice te dolaze do zaključka da su iste životinje različite.

Slika 20. Spajanje dvaju dijelova životinje

(izvor: Ivana Reštegorac)

„Žabe su iste, ali su malo različite. Imaju drugu mamu.“ (dječak M. Č., 4,5 godina)

Sagradi kolibicu

Igrom drvenim kockama djeca razvijaju logičko-matematičke vještine, orijentaciju u prostoru, maštu i kreativnost. Djeca se dogovaraju oko izgradnje kolibice.

„Mora biti velika da svi uđu.“ (R. J. M., 4,8 godina)

Slika 21. Igra drvenim kockama

(izvor: Ivana Reštegorac)

Malo je igračaka s kojima se djeca tako dugo igraju i koje koriste za različite aktivnosti poput kocaka. Kocke dolaze u raznim bojama i veličinama, a mogu biti napravljene od raznih materijala – spužvaste, gumene, plastične, drvene... Igrom s kockama djeca usavršavaju pokrete ruku i šaka, stječu osjećaj za prostor, razvijaju kreativne vještine, razvijaju socijalne vještine, razvijaju matematičko razmišljanje. Uz pomoć igre kockicama djeca uče kroz vlastito iskustvo te sistemom pokušaja i pogrešaka. U ovoj igri bilo je mnogo pogrešaka jer su kocke slagali uvis i ne baš ravno, pa se često znalo dogoditi da se sruše, ali djeca ne odustaju, već počinju s gradnjom ispočetka. Kada su napokon sve kocke složene, djeca pokazuju veliko oduševljenje i ponos napravljenim.

8.3. Razvojna faza projekta – dramatizacija lutkama

Dramatizacija lutkama kazališta sjena

Autorica Miljak (1996) objašnjava da se stvaralački proces kod djeteta razvija u tri etape. U prvoj se dijete upoznaje s predmetom, materijalom, pokretom, glasom, oblikom i sl., odnosno dijete istražuje, manipulira predmetom, promatra od čega je načinjeno te što sve može činiti s njim. Nakon upoznavanja, u drugoj etapi dijete ovladava uobičajenom upotrebom ili načinom funkcioniranja toga predmeta, materijala, pokreta, glasa, oblika itd.

U ovoj etapi možemo uočiti izraze dječjeg stvaralaštva, većinom one koji su rezultat ograničenosti dječjih iskustava. Treća etapa ogleda se u oblikovanju novih kombinacija, pravila upotrebe, dopunjavanju, dorađivanju, provjeravanju i dr. (prema Ivon, 2010).

Kada bismo te tri etape promatrali u odnosu na lutku, u prvoj bi dijete promatralo lutku, opipavalo ju te ju pokušavalo „oživjeti“. U drugoj bi etapi otkrivalo mogućnosti lutke; primjerice, da lutka čini nešto što bi ono htjelo, da može progovarati kroz lutku, da mu ona može biti prijatelj u igri. Naposljetku, u trećoj etapi djetetu bi lutku mogao predstavljati bilo koji predmet koji bi samo uređivalo, dorađivalo, davalo mu uloge kroz razne monologe i dijaloge. Usmjeravanjem djeteta na stvaralačke igre s lutkarskim elementima te njihovom animacijom potaknuli bismo djetetovu maštu te samim time i kreativne uratke, koji bi jačali djetetovu samostalnost (Ivon, 2010).

Slika 22. Dramatizacija lutkama kazališta sjena
(izvor: Ivana Reštegorac)

Igra sjenama djeci je zabavna, pomalo mistična. Cilj aktivnosti jest stjecanje novih iskustava, ali na prvom mjestu poticanje govora. Djeci je kazalište sjena ponuđeno prvi put, pa je početak dramatizacije bio relativno nespretan. Dječaci u skupini uzimali su različite predmete (najčešće autiće i dinosaure) te ih stavljali između lampe i paravana i proučavali njihove sjene. Često sam se uključivala u igru i pokušala upoznati djecu s pravilnom upotrebom lutaka, ali djeca pritom gube interes za dramatizaciju. Kazalište sjena nije izazvalo velik interes kod djece. Pretpostavljam da je to zbog toga što je kazalište prvi put ponuđeno, ali i zato što je ponuđeno s ostalim vrstama lutaka koje su djeci bile atraktivnije.

Dramatizacija štapnim lutkama

„Igre sa scenskom lutkom ogledalo su govornog izraza predškolskog djeteta i istinski pridonose razvoju govora.“ (Glibo, 2000: 118) Dijete oživljava lutku, daje joj glas, a time ona potiče verbalno stvaralaštvo i kreativnost u djeteta. Ono se upušta u stvaranje, građenje i traženje novih jezičnih rješenja, a to dovodi do toga da se dijete ne igra samo lutkom, već i jezikom. Tako dijete dolazi u priliku stvaranja različitih jezičnih konstrukcija, monologa i dijaloga, glasovnih igri, izmišljanja novih riječi, formi, slogova, melodioznosti stihova, stvaranju rime, ponavlja već usvojene izraze i na taj način razvija estetsku komponentu jezika.

„U igri sa scenskom lutkom dijete je stimulirano da riječ, rečenicu, visinu glasa, intenzitet i tempo govora dovede u sklad s onime što misli i osjeća.“ (Glibo, 2000: 119)

Štapna lutka najlakša je za izradu te je vrlo često korištenja u radu s djecom. Može se reći da je najdostupnija djeci. lutka potiče maštu, govor, tj. dijalog kod djece, opisivanje i improviziranje, čime se bogati rječnik.

Slika 23. Dramatizacija štapnim lutkama
(izvor: Ivana Reštegorac)

Štapne lutke jesu vrsta lutaka kojima smo se dosad u radu najviše puta koristili u dramatizaciji, pa su time djeci najbliže te ih rado upotrebljavaju. Ta vrsta lutke pobudila je najveći interes kod djece. Lutke nisu zahtjevne za rukovanje. Djeca najviše pozornosti posvećuju kretanju lutke i istraživanju njezinih mogućnosti, često ne prateći tekst priče „Kolibica“, ali pritom se u istraživanju koriste govorom.

Dramatizacija lutkama za prst

Ta je vrsta lutke vrlo lagana za korištenje. Dijete može koristiti više lutaka odjednom. Lutke za prste odlične su za mala kazališta te ih djeca često uzimaju da bi manipulirala s njima. S ovim lutkama upoznali smo se još prošle godine, kada smo provodili eTwinning projekt „Životinjski carstvo“, ali djeci su i dalje atraktivne i zanimljive. Ta vrsta lutke izaziva kod djece najviše smijeha jer pomicanjem prsta lutka ponekad ispadne.

Slika 24. Dramatizacija lutkama za prst

(izvor: Ivana Reštegorac)

Autor Majaron (2004) navodi da scenska lutka može potaknuti djetetov misaoni i emocionalni svijet te time omogućuje djetetu da riječima izrazi svoj sve bogatiji i složeniji doživljaj svijeta. Igre sa scenskim lutkama po svom su karakteru, kao što znamo, govorne igre. Dijete se u tim igrama služi jezičnim simbolima kao sredstvom izražavanja misli i osjećaja. Jedan od najvažnijih koraka u djetetovu napredovanju jest otkrivanje načina komunikacije. Komuniciranje simboličkim jezikom (verbalnim i neverbalnim) može biti pravo rješenje za poboljšanje komunikacije između odgojitelja i djeteta.

8.4. Dječje likovno stvaralaštvo

Dijete od svoga rođenja počinje aktivno istraživati svoju okolinu te na taj način spoznaje sebe i svijet koji ga okružuje. Likovno istraživanje i izražavanje pojavljuje se kada dijete postigne potreban stupanj psihofizičkog razvoja. Tijekom vremena pokazalo se da se u likovnom izražavanju djece redovito pojavljuju određeni oblici, pojave i tumačenja djece koja možemo promatrati kao konstante i zakonitosti. Prema Belamarić (1969), one predstavljaju određene faze razvoja djeteta i načine njihova razmišljanja. Usporedbom dječjih radova iz različitih zemalja dokazano je da djeca cijelog svijeta prolaze slične razvojne faze (Škrbina, 2013). Neovisno o tome je li dijete crta, slika ili oblikuje, rezultat je uvijek ista osnovna forma koja pripada pojedinoj fazi likovnog razvoja (Škrbina, 2013).

Likovna aktivnost „Kolibica“

Djeca stečene spoznaje ponekad bolje prenesu likovnim aktivnostima koje su važne jer potiču dječju kreativnost i maštu. Rado se uključuju u likovne aktivnosti koje uključuju rezanje škarema i lijepljenje. Važno je naglasiti da djeca cijelo vrijeme komuniciraju i dogovaraju se.

Slika 25. Likovna aktivnost rezanja škaricama

(izvor: Ivana Reštegorac)

Slika 26. Likovna aktivnost lijepljenja

(izvor: Ivana Reštegorac)

Slika 27. Gotov likovni rad „Kolibica“

(izvor: Ivana Reštegorac)

Izrada scenografije za priču „Kolibica“

Kod izrade scene važno je poticati dijete da aktivno sudjeluje u aktivnosti jer u aktivnosti izrade djeca stvaraju pozitivan stav prema umjetnosti, razvijaju osjećaj za lijepo i razvijaju maštu. Putem taktilne, vizualne i auditivne osjetljivosti približavamo djeci različita scenska i glazbena djela. Djeca razvijaju sve oblike komunikacije i izražavanja te njihovi potencijali dolazi do izražaja.

Kod djeteta se javlja izvanredna stvaralačka snaga koja mu omogućuje da živi u zamišljenom svijetu punom različitih uzbuđenja koja proizlaze iz njegove moći opažanja i njegove stvaralačke mašte. Kod pristupanja djetetu u scenskom odgoju treba polaziti od toga da dijete potpuno oslobodimo, tako da se ono osjeća nesmetano i nesputano kako bi iz njega mogla progovarati njegova stvaralačka mašta. Pritom moramo biti pažljivi i strpljivi jer nisu sva djeca ista. Izrada scene za dijete je zapravo igra, a igra je najvažnija djetetova aktivnost.

Djecu smo uključili na početku procesa, kada smo počeli s izradom scenografije. Djeca samostalno odlučuju gdje će staviti drvo, grm ili kolibicu. Za vrijeme izrade poticala sam djecu na dogovaranje i međusobnu komunikaciju.

Nakon što su djeca osmislila scenu započinje bojanje, što djeca također rade samostalno.

Slika 28. Dogovor oko rasporeda

(izvor: Ivana Reštegorec)

Suradnja i dogovor djece međusobno vrlo su važni jer djeca u ovoj dobi pokazuju manjak razumijevanja prema vršnjacima, ali ovdje pokazuju visoku razinu tolerancije jednih prema drugima te prihvaćanje tuđih ideja.

Slika 29. Proces bojanja scenografije 1
(izvor: Ivana Reštegorac)

Slika 30. Proces bojanja scenografije 2
(izvor: Ivana Reštegorac)

Slika 31. Završena scenografija

(izvor: Ivana Reštegorac)

U ovom procesu bilo mi je jako važno uključiti djecu u izradu scenografije jer oni time dobivaju na važnosti te su izuzetno ponosni na svoj rad i postignuća. Kada uključimo djecu u izradu scene za dramatiziranje, ona djeci postaje jasnija te se kasnije kod dramatiziranja bolje snalaze na njoj.

Izrada stolnih lutaka za priču „Kolibica“

Najveća je vrijednost dječjeg stvaralaštva kada dijete samo izradi svoju lutku. Kreativnost u radu zahtijeva da djeca surađuju u timu, a to znači velik napredak u socijalizaciji, sposobnost aktivnosti djeteta i ponekad podređivanje osobne ideje zajedničkom cilju. Biti kreativan znači misliti antipozitivistički: ne gledati na stvari samo prema njihovoj funkciji, nego tražiti i mnoštvo asocijacija vezanih uz njihov oblik, boju, materijal, miris, zvuk itd. Sve navedeno neophodno je za maštovito lutkarstvo. Također, lutkarstvo nam pomaže da u svojoj okolini otkrijemo više od same funkcije. Na taj način svijet može postati slikovitiji te pomoću svih tih elemenata dijete može prepoznati svoje sposobnosti u vrlo različitim disciplinama, npr. koliko je vješto, može li pridonijeti nečemu, ali i može li prihvatiti prijedloge vršnjaka, način izražavanja svojih ideja te zna li kontrolirati svoj impuls da bude važno. Rad s lutkama pomaže djetetu izgraditi samopoštovanje, pomaže mu pronaći svoje mjesto među vršnjacima, ohrabruje ga u aktivnostima i razvija osjećaj za timski rad. Djetetu se sviđa njegov proizvod,

ali je također u stanju poštovati doprinos vršnjaka (Majaron i Kroflin, 2004).

Uz scenografiju, odlučila sam da djeca sudjeluju i u izradi stolnih lutaka. Djeca su uključena u cijeli proces. Od rezanja, lijepljenja do bojanja. Primjećujem da kada djeca sudjeluju u izradi, više paze na lutke te se rjeđe događa da se lutke potrgaju.

Slika 32. Proces izrade glave lutaka
(izvor: Ivana Reštegorec)

Likovni izraz djeteta u velikoj je mjeri odraz njegova spoznajnog i emocionalnog svijeta, a likovne aktivnosti potiču usmjeravanje pozornosti, sazrijevanje vidnog pamćenja i vidne retencije, poboljšanje vidno-motorne koordinacije, što su nužni preduvjeti za čitanje i pisanje, a kasnije i stjecanje akademskih vještina. Vodene boje sjajan su alat za razvijanje kreativnosti i umjetničkih vještina kod djece. One su jednostavne za korištenje i pristupačne za djecu različitih dobnih skupina.

Djeca najprije boje glave životinja. Promatrajući slikovni materijal, dolaze do spoznaje kako pojedina životinja izgleda. S velikom zainteresiranošću izrađuju dijelove lutaka.

„Teta će zalijepiti glavu žabi kad se osuši.“ J. B. (4,4 godine)

„Mora biti malo jača boja, ne vidi se. Vidi kako ti je tu.“ R. J. M. (4,8 godina)

Dječak se ovdje obraća drugom dječaku koji boja glavu zeca, koja bi trebala biti bijele boja, ali zbog kartona vidi se smeđa. Budući sam čula što dječak govori, dajem mu uputu da stavi glavu na sušenje, pa ćemo kasnije ponoviti proces bojanja.

Slika 33. Proces izrade tijela lutaka

(izvor: Ivana Reštegorac)

Djeca vrlo malo traže moju pomoć (pomoć je bila oko rezanja tkanine). Cilj aktivnosti bio je pokazati djeci da mogu sama izraditi lutku od raznih materijala. Materijali koje smo upotrebljavali jesu karton, ostaci filca i tapeta. Time sam željela staviti naglasak na razvijanje ekološke svijesti kod djece.

Kao što sam već naglasila, najveća je vrijednost dječjeg stvaralaštva kada dijete samo izradi svoju lutku. „Poželjno je da dijete samo stvara lutku. Tada je ta lutka samo njegova, zamišljena u njegovoj mašti, napravljena njegovim rukama, oživljena njegovom energijom i osjećajima. Prigodom takvoga stvaranja i oživljavanja dijete nadilazi sve svoje stvaralačke aktivnosti“. (Majaron, 2002, prema Hicela, 2010: 55)

Slika 34. Likovna aktivnost lijepljenja materijala

(izvor: Ivana Reštegorac)

Nakon što su djeca napravila i glave i tijelo lutaka, ja sam polijepila dijelove i stavila oči te su lutke napokon bile spremne za manipuliranje. Djeca s ponosom gledaju lutke koje su napravila te se čak i roditeljima koji dolaze po njih poslijepodne hvale što su danas napravila u vrtiću.

Slika 35. Završene stolne lutke
(izvor: Ivana Reštegorac)

Izrada kolibice

Brojni stručnjaci ističu važnost stvaralačke igre, u kojoj djeca vlastitom aktivnošću stječu nove spoznaje i iskustva o sebi i svojoj okolini. U tom procesu oni razvijaju svoje ideje, istražuju ih, testiraju, promišljaju i sl. Jedna od stvaralačkih igara djece jest i igra građenja i konstruiranja. Građenje i konstruiranje može privući više djece koja razmjenjuju svoje ideje, surađuju, pomažu jedna drugima te tako razvijaju i svoje socijalne vještine. Konstrukcije i drugi trodimenzionalni uradci djece, poput građevina od kocaka i drugih objekata izrađenih od ne oblikovnih materijala, predstavljaju važno sredstvo komuniciranja s djetetom u procesu njegova učenja. Dijete u tim aktivnostima razvija i unaprjeđuje sposobnost rješavanja problema. To se događa kad ono ima plan koji pokušava ostvariti i pritom nailazi na problemske situacije, koje zatim različitim metodama nastoji riješiti.

Slika 36. Bojenje konstrukcije kolibice
(Izvor: Ivana Reštegorac)

Konstrukciju kolibice raditi smo zajedno s djecom; djeca daju svoje ideje kako bi kolibica trebala izgledati. Moja je uloga, osim pomagača pri konstruiranju, bila zalijepiti konstrukciju. Djeca sudjeluju u bojanju.

Slika 37. Igra s kolibicom
(izvor: Ivana Reštegorec)

Kada je kolibica bila gotova i kada su se djeca počela s njom igrati, shvatili smo da često pada i da nije previše stabilna. To je kod djece izazvalo ljutnju, pa sam izradila novu, stabilniju verziju kolibice. Djeca su se ponovno uključila u bojanje.

Slika 38. Ponovna izrada kolibice
(izvor Ivana Reštegorec)

Nakon nekoliko dana izrade scenografije, kolibice i lutaka napokon smo bili spremni za dramatizaciju.

Moja uloga u ovom projektu neprestano se mijenjala: istraživala sam i poticala višestruke mogućnosti i potencijale svakog djeteta. Bila sam usmjerena na razvoj kreativnog i kritičkog mišljenja djece te na razvoj njihovih različitih kompetencija. To se najviše ostvaruje u dogovaranju s djecom.

Odgojitelj je taj koji pomaže djeci da razviju komunikacijske vještine, da međusobno surađuju te da usvoje određena znanja i vještine. Vivodinac (2008) navodi da kompetentan odgojitelj uvažava individualne potrebe svakog djeteta iz svoje skupine te prema tome kreira i planira poticaje, aktivnosti, okruženje, materijale i na kraju oblikuje prostor. Kako bi komunikacija s djecom bila kvalitetna, odgojitelj mora biti opušten i dostupan djeci te navesti djecu na razgovor koji se njima sviđa. Velički (2013) govori kako je iznimno važno da djeca imaju dobar model po kojemu će učiti, govoriti te koji će obogatiti njihov rječnik, stoga odgojitelj kao jedan od modela po kojem djeca uče mora biti dobar govornik, služiti se standardnim jezikom te imati umjeren i jednostavan glas tijekom komunikacije.

Dramatizacija priče „Kolibica“ izrađenim lutkama i scenografijom

Igre s lutkama u dječjem vrtiću najčešće su spontane, slobodne i stvaralačke. Lutka se javlja kao zamjena živih bića s kojima dijete u igri manipulira kako želi i najčešće kako ne može u stvarnosti. Ona pokreće djetetov misaoni i emocionalni svijet te razvija maštu. Igre lutkom uvelike pridonose razvoju govora, kao i socijalizaciji, a potištena i pretjerano sramežljiva djeca postaju hrabrija, važnija i slobodnija.

Djeca najprije slobodno manipuliraju lutkama izmišljajući tekst. Često uzimaju lutke te se s njima igraju. Projekt smo započeli u ožujku 2024., i još uvijek djeca pokazuju interes za njega iako je polovica lipnja. Svakodnevno je nekoliko djece u dramsko-scenskom kutiću te dramatiziraju priču, a ponekad se samo igraju lutkama.

Slika 39. Slobodna igra s lutkama i scenografijom
(izvor: Ivana Reštegorec)

Slika 40. Samostalna dramatizacija dječaka
(izvor: Ivana Reštegorac)

Ovdje je prikazana samostalna igra dječaka koji malo kasni u govoru. On prvi ujutro dolazi u skupinu i često sjeda za stol i počinje dramatizaciju priče. Primjećujem da tijekom dana rijetko prihvaća poziv druge djece na dramatizaciju. I inače pokazuje nesigurnost kada treba nešto reći ili ispričati pred cijelom grupom.

Slika 41. Dramatizacija priče „Kolibica“
(izvor: Ivana Reštegorac)

Igra dviju djevojčica je zabavna. Jedna drugoj pomažu oko teksta, a najzanimljivije je kada medo-trapavi ulazi u kolibicu i kolibica se sruši. Nekoliko puta ponavljaju priču samo da bi došle do toga dijela gdje se kolibica ruši.

Slika 42. Dramatizacija stolnim lutkama
(izvor: Ivana Reštegorec)

Djeca su s velikom pozornošću izrađivala lutke. Motivacija i sudjelovanje djece u aktivnostima bila je podjednaka kod dječaka i djevojčica. Kod izrade lutaka komentiraju boje, oblike, gdje životinja živi, što jede... Na taj način potičemo razvoj govora. Djeca se samostalno upuštaju u slobodnu likovnu aktivnost te izrađuju svoje štapne lutke i dramatiziraju.

S obzirom na to da je izrada trajala nekoliko dana, djeca su bila poprilično nestrpljiva kada će se moći igrati novim lutkama. Iako su im u dramskom centru bile ponuđene štapne lutke, lutke za prste te kazalište sjena, najveći interes vlada za stolne lutke i scenografski prikaz livade koji su sami izradili.

Djeca vrlo brzo pamte tekst i međusobno si pomažu ako netko zaboravi. Sami sebi dodjeljuju uloge. Primjećujem da kada dječaci dramatiziraju, jako im je važno da su uloge dodijeljene prema spolu, pa u igru pozivaju djevojčice da preuzmu ženske uloge („*Mišica mora biti cura.*“ – *Jerko, 4,6 godina*), dok djevojčice preuzimaju sve uloge, bez obzira na spol.

Za praktični dio ovoga rada odabrala sam priču „Kolibica“ jer ima mnogo ponavljanja teksta te sam smatrala da će djeca brzo usvojiti tekst. Priča je relativno kratka, pa je i to bio razlog odabira teksta s obzirom na to da je dječja pažnja vrlo kratkotrajna.

Dio lutaka izradila sam ja (štapne, lutke za kazalište sjena), dok su lutke za prste kupljene. Stolne lutke, kao i diorama prikaza livade djeca su izrađivala sama, uz moje minimalno uključivanje. Scenografija je bila pomična, pa su djeca dramatizirala na stolu, ali i na podu. Kod izrade scenografije moja je uloga bila usmjeravanje pri izradi i bojanju.

Djeca uvijek izvode ono što vide kod odgojitelja, pa je moja uloga pri prvoj izvedbi bila da budem što uvjerljivija. Dramatizacija je trajala kratko, ali na zahtjev djece izvela sam je još nekoliko puta prije nego što su djeca sama počela s dramatizacijom.

Interes djece bio je velik tijekom prva dva tjedna, a zatim malo opada. Djeca povremeno sama uzimaju lutke i scenografiju te se upuštaju u manipuliranje lutkama.

Cijelu ovu pedagošku godinu provodili smo aktivnosti za poticanje govorno-jezičnoga razvoja, a ovaj je projekt bio vrhunac. Kod djece se vidi napredak u govoru, ali to je proces na kojemu i dalje moramo raditi.

9. Zaključak

„Lutka je važna djetetu, ona je njegov prijatelj kojem se smože povjeriti i koji je nikad neće iznevjeriti. Ona ga može nasmijati, donijeti radost, uzbuđen je svojom pojavom, ali s druge strane može biti utjehom, može podijeliti djetetovu tugu.“ (Županić Benić, 2019: 113)

Tijekom godina rada s djecom vidjela sam mnogo didaktičkih igara koje su lijepe, ali i poprilično skupe, no moram priznati da nisam vidjela veće oduševljenje kod djeteta kada u ruke primi lutku koju je izradio odgojitelj, a još je veće veselje kada dijete samo izradi lutku te počne njome manipulirati na razne načine.

Iako ovaj diplomski rad nije predvidio suradnju s roditeljima, moram naglasiti da sam dobila mnogo pozitivnih reakcija roditelja. Djeca su stečene spoznaje iz vrtića prenijela u svoje domove te su izrađivala lutke (najčešće štapne) i pripremala predstave za svoj ukućane („*Vi sada sjedite, ja sam teta Ivana i pričam priču.*“ – *Jela, 4,7 godina*).

Dosad sam se mnogo puta uvjerala da je lutka moćno sredstvo koje djetetu daje mnogo toga. Razvija njegovu osobnost, pravednost, toleranciju prema drugome, a najveća je dobit razvoj govora jer je od početka izrade, kada su se djeca dogovarala gdje će staviti grm ili drvo, do dramatizacije priče uključen govor.

Ovim diplomskim radom željela sam naglasiti važnost lutke u razvoju govora i mislim da sam pozitivnu potvrdu toga dobila reakcijama djece, ali i roditelja. Meni osobno lutka mnogo pomaže u radu s djecom jer provodim vjerski program u kojem su teme ponekad teško shvatljive djeci, ali kada se neki biblijski događaj objasni uz lutku, djeci je mnogo razumljiviji. Djeca se više uključuju u aktivnosti koje uključuju lutke, a samim time i više razvijaju svoj govor te bogate svoj rječnik.

LITERTURA

1. Andrešić, D., Benc Štuka, N., Gugo Cervar, N., Ivanković, I., Mance, V., Mesec, I., Tambić, M. (2009). Najčešći poremećaj jezično-govorne komunikacije djece predškolske dobi. Zagreb: Hrvatsko logopedsko društvo.
2. Capanec, M. (2023). Rani komunikacijski razvoja. Zagreb: Naklada Slap.
3. Čečuk, M. (2009). *Lutkari i lutke*. Zagreb: MČUK.
4. Glibo, R. (2000). *Lutkarstvo i scenska kultura (prema programima hrvatskih sveučilišta)*. Zagreb: Ekološki glasnik.
5. Hrvatska, R. (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Preuzeto na adresi <http://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf> (10. 3. 2024.)
6. Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka: pedagoške mogućnosti lutke u odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Golden marketinga – Tehnička knjiga.
7. Kraljević, A. (2003). *Lutka iz kutka*. Zagreb: Naša djeca.
8. Ljubetić, M. (2011). *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole – Vježbe, zadaci i primjeri*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Majaron, E., Kroflin, L. (2002). *The Puppet – what a miracle!* Zagreb: The UNIMA.
10. Majaron, E., Kroflin, L. (2004). *Lutka – divnog li čuda!* Zagreb: MČUK.
11. Milanović, M. i suradnice (2014). *Pomozimo im rasti; Priručnik za odgojitelje i roditelje*. Zagreb: Golden marketinga – Tehnička knjiga.
12. Mrkšić, B. (2006). *Drveni osmijesi: eseji iz povijesti i teorije lutkarstva*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
13. Paljetak, L. (2007). *Lutke za kazalište i dušu*. Zagreb : Međunarodni centar za usluge u kulturi.
14. Pokrivka, V. (1978) (1980). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.
15. Pokrivka, V. (1991). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Rosić, V. i Zloković, J. (2003). *Modeli suradnje obitelji i škole*. Đakovo: Tempo d.o.o.
17. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi – priručnik za odgajatelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
18. Varl, B. (2000). *Plošne lutke*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
19. Varl, B. (2001). *Mimičke lutke*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.

20. Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik: materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
21. Višnjić Jevtić, A., Visković, I., Rogulj, E., Bogatić, K., Glavina, E. (2018). *Izazovi suradnje: razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*. Zagreb: Alfa.
22. Vukonić-Žunič, J., Delaš, B. (2006). *Lutkarski medij u školi: priručnik za učitelje i voditelje lutkarskih družina*. Zagreb: Školska knjiga.
23. Županić Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam international.

Članci

1. Ivon, H.(2005). Lutka u razvoju djeteta. [*Dijete, vrtić i obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*](#), Vol. 11, No. 40, 6-11. Preuzeto na adresi <https://hrcak.srce.hr/178143> (posljednji pristup: 5. 4. 2024.)
2. Ivon, H., Sindik, J. (2011). Razlike u prosocijalnom i agresivnom ponašanju djece predškolske dobi, ovisno o učestalosti djetetove interakcije s lutkom. *Paediatrica Croatica*. Vol. 55, No. 1, 27-33. Preuzeto na adresi <https://hrcak.srce.hr/74325> (posljednji pristup: 5. 4. 2024.)
3. Jeić, M. (2013). Suradnja vrtića s obitelji – primjeri dobre prakse. *Dijete, vrtić i obitelji*. Vol. 79, No. 72, 4-6. Preuzeto na adresi <http://hrcak.srce.hr/145491> (posljednji pristup: 5. 4. 2024.)
4. Verdonik, M. (2011). Lutkarski igrokazi Milana Čečuka. *Fluminensia*, 23 (1), 143-154. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/78247> (posljednji pristup: 27. 6. 2024.)

PRILOG

Tekst ruske narodne priče „Kolibica“

Na livadi je kolibica.

Kraj nje trči mišica-skitnica.

Spazi kolibicu, zastane pa pita:

– Kolibice, kolibice! Tko u tebi stanuje?

Nitko se ne javlja.

Uđe mišica i nastani se u njoj.

Doskakutala do kolibice žabica-kreketalica pa pita:

– Kolibice, kolibice! Tko u tebi stanuje?

– Ja, mišica-skitnica! A tko si ti?

– Ja sam žabica-kreketalica.

– Dođi stanovati sa mnom.

Skoči žabica u kolibicu. Sada stanuju udvoje.

Trči livadom zečić-kratki repić. Zastane pa pita:

– Kolibice, kolibice! Tko u tebi stanuje?

– Ja, mišica-skitnica.

– Ja, žabica-kreketalica. A tko si ti?

– Ja sam zečić-kratki repić.

– Dođi stanovati s nama.

I već je zečić bio u kolibici. Sada stanuju utroje.

Ide lisica-sestrica. Pokuca na prozor pa pita:

– Kolibice, kolibice! Tko u tebi stanuje?

– Ja, mišica-skitnica.

– Ja, žabica-kreketalica.

– Ja, zečić-kratki repić. A tko si ti?

– Ja sam lisica-sestrica.

– Dođi stanovati s nama.

I zavukla se lisica u kolibicu. Sada stanuju učetvero.

Dotrča vučić-hajdučić, zaviri pa pita:

– Kolibice, kolibice! Tko u tebi stanuje?

– Ja, mišica-skitnica.

– Ja, žabica-kreketalica.

– Ja, zečić-kratki repić.

– Ja, lisica-sestrica. A tko si ti?

– Ja sam vučić-hajdučić.

– Dođi stanovati s nama.

Uvuče se vučić u kolibicu. Sada stanuju u petero.

Kadli nabasa odnekud medo-trapavi. Opazi kolibicu pa zaurla iz svega glasa.

– Kolibice, kolibice! Tko u tebi stanuje?

– Ja, mišica-skitnica.

– Ja, žabica-kreketalica.

– Ja, zečić-kratki repić.

– Ja, lisica-sestrica.

– Ja, vučić-hajdučić. A tko si ti?

– Ja sam medo-trapavi.

– Dođi stanovati s nama.

I medo pokuša ući, ali nije nikako mogao.

– Ne mogu kroz vrata. – reče medo.

– Uđi kroz krov. – predlože ostale životinje.

I kada se medo počeo penjati preko krova, kolibica se srušila.

Uhhhhhhh.

ALI ZAJEDNO SU JOŠ BOLJU KOLIBICU SAGRADILI.

I sada žive u šestero.

POPIS SLIKA

- Slika 1. Lutkarska predstava s ginjol lutkama
- Slika 2. Improvizacija lutkama za prste
- Slika 3. Javajka
- Slika 4. Kazalište sjena
- Slika 5. Igra plošnim lutkama
- Slika 6. Predstava s marionetama
- Slika 7. Bunraku-lutka
- Slika 8. Velike ili gigantske lutke
- Slika 9. Bauhaus lutke
- Slika 10. Crno kazalište
- Slika 11. Kazalište predmeta i kazalište materijala
- Slika 12. Dramsko-scenski kutić u sobi dnevnoga boravak
- Slika 13. Prikaz slikovnice „Kolibica“ u dramsko-scenskom kutiću
- Slika 14. Slobodna igra izrade kolibice
- Slika 15. Igra povezivanja sjene i slike
- Slika 16. Likovna aktivnost bojanja zadanih oblika
- Slika 17. Igra programiranja
- Slika 18. Igra parnim slikama
- Slika 19. Slaganje brojevne slagalice
- Slika 20. Spajanje dvaju dijelova slike životinje
- Slika 21. Igra drvenim kockama
- Slika 22. Dramatizacija lutkama kazališta sjena
- Slika 23. Dramatizacija štapnim lutkama
- Slika 24. Dramatizacija lutkama za prst
- Slika 25. Likovna aktivnost rezanja škalicama
- Slika 26. Slikovna aktivnosti lijepljenja
- Slika 27. Gotov slikovni rad
- Slika 28. Dogovor oko rasporeda
- Slika 29. Proces bojanja scenografije 1
- Slika 30. Proces bojanja scenografije 2
- Slika 31. Završena scenografija
- Slika 32. Proces izrade glave lutaka

- Slika 33. Proces izrade tijela lutaka
- Slika 34. Likovna aktivnost lijepljenja materijala
- Slika 35. Završene stolne lutke
- Slika 36. Bojanje konstrukcije kolibice
- Slika 37. Igra s kolibicom
- Slika 38. Ponovna izrada kolibice
- Slika 39. Slobodna igra s lutkama
- Slika 40. Samostalna dramatizacija dječaka
- Slika 41. Dramatizacija priče „Kolibica“
- Slika 42. Dramatizacija stolnim lutkama

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mogega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvornima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)